

2.

Klein leed in de loopgraven

Eric Thirkell Cooper, 'Plum and apple'

In september 1915 verscheen in Londen de eerste dichtbundel van de Engelse luitenant Eric Thirkell Cooper (1886-1960).¹ Eerder dat jaar was Cooper aangekomen in de loopgraven in Frankrijk en België. Hij diende als 2de luitenant in het tweede bataljon van het London Regiment Royal Fusiliers T.F., aan wie hij de bundel ook heeft opgedragen.

T.F. staat voor Territorial Force, de legerreserve die in 1908 was opgericht en die aanvankelijk alleen bedoeld was voor de verdediging van het vaderland. Maar het Britse beroepsleger was zo klein dat de legerautoriteiten al op 10 augustus 1914, een week na het uitbreken van de oorlog, vroegen om vrijwilligers die bereid waren naar het front te vertrekken. Zoals zovele anderen had Cooper zich aangemeld.

Met zijn dichtbundel *Soliloquies of a Subaltern* schaarde Cooper zich onder de eerste lichtung *war poets*, de oorlogsdichters die in de Engelse literatuur een apart subgenre zijn gaan vormen. De *soliloquy* stamt uit de toneelwereld en staat voor 'hardop denken', een alleenspraak waarin de spreker zijn gedachten uit zonder zich daarbij in het bijzonder tot iemand te richten. Een *subaltern* was een officier onder de kapiteinsrang, maar in de regel werd de term gebruikt voor 2de luitenants, de laagste officiersrang en in de loopgravenoorlog van 1914-18 de rang waarin de grootste verliezen werden geleden. Waar hogere officieren steeds meer naar de achtergrond verdwenen om van daaruit grote troepenbewegingen aan te sturen, was de tweede luitenant de officier die dagelijks met zijn mannen optrok en bij een aanval geacht werd zijn peloton van kop af in de strijd te leiden.

De eerste oorlogsdichters – Rupert Brooke (1887-1915) is daarvan het beste voorbeeld – waren vaak nog vervuld van vaderlandsliefde en strijd lust. De oorlog bood de jonge soldaat de gelegenheid zijn mannelijkheid te bewijzen en roem en glorie te verwerven. In Coopers gedichten zijn die elementen grotendeels afwezig. Wel is hij overtuigd van een Britse eindoverwinning, omdat Groot-Brittannië staat voor het goede; keizer Wilhelm II en de Duitsers zijn daarentegen de boosdoeners die niet alleen deze oorlog zijn begonnen, maar zich ook schuldig hebben gemaakt aan plundering, verkrachting en het doden van onschuldige Belgische burgers.

Kritiek op de Britse legerleiding, zo kenmerkend voor de oorlogspoëzie uit de tweede helft van de oorlog, ontbreekt geheel, en ook de oorlog zelf wordt maar zelden verguisd of vervloekt. De toon van de gedichten veranderd alleen wanneer Cooper een persoonlijk verlies beschrijft, zoals in "‘To F.L.R.’ 26/4/15 in France' (p. 38). De gesneuvelde kameraad

---

¹ Eric Thirkell Cooper, *Soliloquies of a Subaltern* (London: Burns & Oates, 1915).

was de 19-jarige 2de luitenant Francis Lancelot Rolleston die dodelijk werd getroffen toen hij met enkele manschappen bezig was in het niemandsland de prikkeldraadversperring vóór de Britse loopgraaf te herstellen.

In het daarop volgende gedicht, 'The Cost', verzucht hij hoe graag hij alle roem, glorie en de overwinning zou willen afstaan als hij daarmee zijn kameraad weer tot leven zou kunnen wekken:

Take back the honour and the fame,
The victory we've won,
Take all the credit from my name,
If this can be undone—
Let him, my friend that used to be,
Somehow be given back to me.

(‘The Cost’, regel 1-6)

De pijn en wanhoop die voortkwamen uit dit persoonlijke verdriet zou zich in latere oorlogspoëzie gaan vertalen in woede, niet zozeer gericht tegen de vijand, maar tegen de eigen politieke en militaire machthebbers, die de oorlog maar lieten voortduren en bereid waren de levens van hun landgenoten daarvoor op te offeren. In een paar van Coopers gedichten is de aanzet hiertoe al merkbaar aanwezig.

Maar de meeste verzen zijn veel lichter van toon. Cooper had de bundel opgedragen aan zijn bataljon en veel van de gedichten zijn beschrijvend of anekdotisch van aard en als zodanig waarschijnlijk zeer herkenbaar voor zijn mede-officieren en manschappen.

Een van die verzen is 'Plum and apple', dat de dichter in alle nederigheid heeft opgedragen aan 'Mr. Tickler':

THE A.S.C have strawberry,
Or sometimes marmalade;
For us, it always seems to me,
No other jam is made—
But Plum and Apple, Plum and Apple,
Oh, the times I've had to grapple
With my tin of Plum and Apple!

When wounded in a recent "spree,"
To hospital I went;
They said a little jam for tea
Is splendid nourishment—
'Twas Plum and Apple, Plum and Apple,
Once again I had to grapple
With some Tickler's Plum and Apple.

A little jelly would be nice,
To those at home I wrote;
They sent it to me in a trice;
It stuck half down my throat—
'Twas Plum and Apple, Plum and Apple,
Jelly true, but—Plum and Apple.

Het A.S.C. (regel 1) is het Army Service Corps, dat zorgdroeg voor het vervoer en de bevoorrading van de troepen. Als zoveel frontlinesoldaten ging Cooper er voetstoots van uit dat de intendance het beste voor zichzelf zorgde: alles wat schaars en bijzonder was werd daar voor eigen gebruik achtergehouden, en de fronttroepen werden opgezaald met wat altijd in overvloed aanwezig was, in dit geval de ingeblikte appel-en-pruimenjam. En de aardbeienvariant was schaarser, al was het alleen maar omdat het aardbeienseizoen in Engeland maar kort duurde. Appels en pruimen waren minder seizoensgebonden.

De opdracht aan Mr Tickler zouden de soldaten onmiddellijk hebben begrepen. Thomas Tickler (1852-1938) was de oprichter en directeur van de fruitconserveringsfabriek T.G. Tickler Ltd., met vestigingen in het Londense Southall en de havenstad Grimsby aan de oostkust in Lincolnshire. Kort na het uitbreken van de oorlog had Tickler een voor hem bijzonder lucratief overheidscontract in de wacht gesleept voor de levering van appel-pruimenjam aan de Britse troepen overzee. In de vier jaar die de oorlog duurde zou hem dan ongeveer één miljoen Britse ponden opleveren (omgerekend naar vandaag een kleine 150 miljoen pond). Tickler was een paar maanden voor het uitbreken van de oorlog gekozen als Conservatief parlamentslid voor het kiesdistrict Grimsby, wat zijn onderhandelingen met de overheid niet moeilijker gemaakt zal hebben.

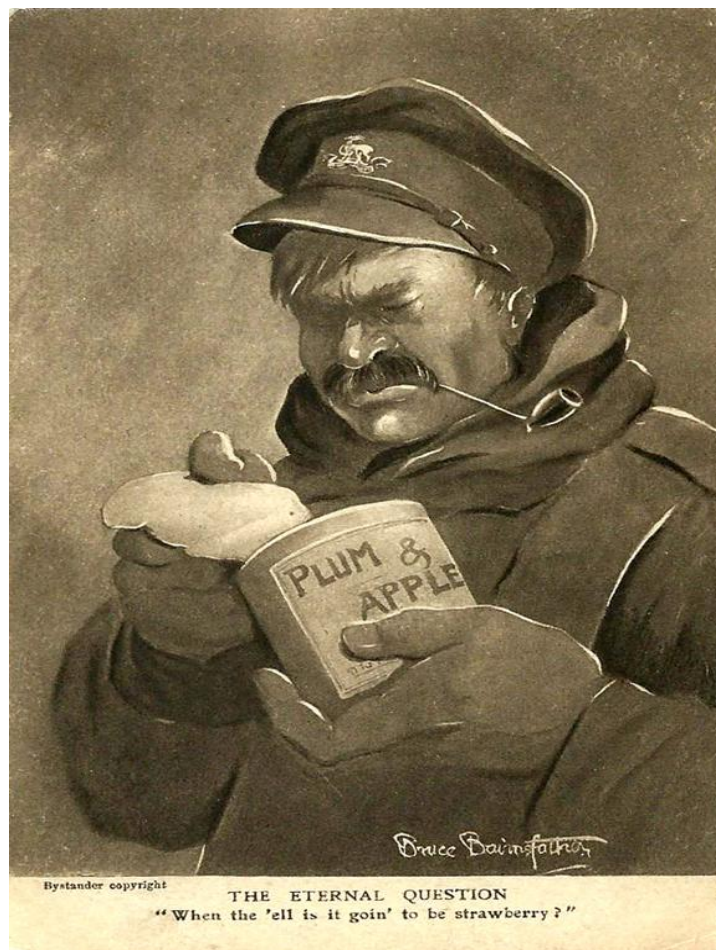
De manschappen klaagden al net zo veel als hun officieren. Er bestond zelfs een soldatenliedje 'Plum and apple' dat precies dezelfde situatie beschreef:

The A.S.C. get strawberry jam
And lashings of rum.
But we poor blokes

We only get
Apple and plum.²

Dat de gewone manschappen vrolijk meeklaagden was in wezen niet terecht, want het eten dat de soldaten in de loopgraven kregen uitgereikt was over het algemeen voedzamer en gevarieerder dan het vooroorlogse menu van de arbeidersklasse. Officieren als Eric Thirkell Cooper hadden in zoverre meer recht van klagen dat zij in hun vooroorlogse burgerbestaan doorgaans beter gewend waren.

Coopers klacht werd gedeeld door de Engelse tekenaar Bruce Bairnsfather (1887-1959), die tijdens de oorlog grote populariteit verwierf met zijn spotprenten over het soldatenleven in en achter de loopgraven die verschenen in het tijdschrift *The Bystander*. De omslagtekening op de editie van 15 september 1915, dezelfde maand dat Coopers dichtbundel verscheen, werd gesierd door een tekening waarin zijn stereotype soldaat, Old Bill, het type van de wat sjofele en eeuwig mopperende oudgediende met snor en pijp zich 'De eeuwige vraag' stelt: 'Wanner krijgen we nou eindelijk eens aardbei?'³

² John Brophy & Eric Partridge, *The Long Trail: soldiers' songs & slang 1914-1918* (London: Sphere books, 1965), 52.

³ Herdrukt in: Bruce Bairnsfather, *Fragments from France* (London: The Bystander, 1916), 27. Zie ook Tonie en Valmai Holt, *In Search of the Better 'Ole: the life the works and the collectables of Bruce Bairnsfather* (Portsmouth: Milestone Publications, 1985), 45, 53.

Net zoals de gedichten in *Soliloquies of a Subaltern* behoren de tekeningen van Bairnsfather tot het eerste deel van de oorlog: er wordt gemopperd en geklaagd, maar de voor de latere oorlogspoëzie zo kenmerkende woede en verwijten ontbreken vooralsnog. Pas na het bloedbad aan de Somme in de zomer van 1916 begon de stemming om te slaan. De oorlog duurde al twee jaar zonder uitzicht op een spoedig einde en de oorlogsmoeheid en bitterheid begonnen zich toen steeds meer te richten op de eigen politici en generaals die de uitputtingsslag maar lieten voortduren en vredesinitiatieven negeerden. De tegenwoordig zo beroemde oorlogsdichters als Siegfried Sassoon (1886-1967), Ivor Gurney (1890-1937) en Wilfred Owen (1893-1918) begonnen pas te publiceren in de loop van 1917. In hun oorlogsverzen veroordeelden zij het in hun ogen zinloze oorlogsgeweld en de harteloze beleidsmakers. Zij zagen de oorlog veel groter en veelomvattender, als een misdaad tegen mens en natuur die een beschaafde staat zo snel mogelijk zou willen beëindigen. Hun oorlogsverzen hebben een politieke anti-oorlogslading die in de plaats komt van het kritiekloze patriottisme uit de eerste oorlogsjaren. Met het geklaag over steeds maar dezelfde appel-pruimenjam was het toen voorgoed gedaan.

In 1918 publiceerde Cooper nog een tweede dichtbundel, *Tommies of the Line, and Other Poems*. De bundel verscheen bij Herbert Jenkins, de uitgever van P.G. Wodehouse, maar aangezien ik het werk (nog) niet heb kunnen traceren, kan ik er verder niets zinnigs over zeggen. De poëzie was voor Cooper een echte oorlogsactiviteit: na de oorlog heeft hij geen verzen meer gepubliceerd.